

LÄKARE MOT KÄRNVAPEN

NR 176 OKTOBER 2024

MEDLEMTIDNING FÖR SVENSKA LÄKARE MOT KÄRNVAPEN

FOKUS

KRITIK MOT PARTNER- SKAPET AUKUS

Ökad risk för kärnvapenspridning mellan Australien,
USA och Storbritannien

Ny bok skildrar hur ett omfattande kärnvapenkrig kan starta

Kärnvapenstaternas arsenaler och deras politik – i detta nummer: Pakistan

Kazakstan – kärnvapenlandet som fick nog

Läkare mot Kärnvapen ges ut av föreningen Svenska Läkare mot Kärnvapen, SLMK.

ANSVARIG UTGIVARE: Josefin Lind,
josefin.lind@slmk.org
REDAKTION: Josefin Lind, Nils Rodhe, Elin Liss och Gabriel Holmbom.

LAYOUT: E&G Design.
TRYCK: Exakta Creative.
Tryckt på miljögodkänt papper.

ISSN: 1400-2256

Nästa nummer utkommer i december 2024.
Material skickas till redaktion@slmk.org senast 30 oktober 2024.

Svenska Läkare mot Kärnvapen
Norrullsgatan 45,
113 45 Stockholm
E-POST: info@slmk.org

Bli medlem på www.slmk.org

BANKGIRO: 901-0901
SWISH: 1239010901
FÖLJ OSS:
Facebook.com/SLMK.1981
Instagram: @svenskalakaremotkarnvapen
X: @PPNWSweden
LinkedIn: Svenska Läkare mot Kärnvapen

SLMK arbetar preventivt för att kärnvapen ska avskaffas innan de används igen. Vi är en del av IPPNW (International Physicians for the Prevention of Nuclear War) samt ICAN (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons).

Tidningen utkommer till alla medlemmar i Danske Læger mod Kernevåben, www.danskelaegermodkernevaaben.dk

KONTAKT:
Povl Revsbech (sekretær og kasserer)
povl.revsbech@gmail.com
DLMK, c/o Povl Revsbech, Langdalsvej 40
8220 Brabrand, Danmark

INNEHÅLL #176

- 4 Annie Jacobsens nya bok skildrar hur ett omfattande kärnvapenkrig kan starta
- 6 Ökad risk för kärnvapenspridning med partnerskapet AUKUS
- 8 Kärnvapenstaternas arsenaler och deras politik – i detta nummer: Pakistan
- 7 Resultatlost förberedande möte för icke-spridningsavtalet
- 10 Danmark og Atomvåben under Den Kolde Krig
- 12 Kazakstan - kärnvapenlandet som fick nog
- 13 Notiser
- 14 Krönika: Om rädsla och risk för kärnvapenkrig då och nu

Hjälp oss att bli fler medlemmar

Används kärnvapen står sjukvården maktlös. Skänk en gåva eller värva en ny medlem, så är du med och ser till att vi kan fortsätta vårt arbete. Med ditt stöd kan vi göra mer!

BANKGIRO: 901-0901
SWISH: 1239010901

Läkare: 365 kr/år
Studenter: 100 kr/år
Associerade medlemmar: 200 kr/år

Vår röst – ett betydelsefullt ljus i mörkret

Vendela Englund Burnett
Ordförande

Solen strålar och landet lyser i regnbågens alla färger, samtidigt som iskalla vindar och överhängande hotfulla moln präglar Sverige och världen. Verkligheten är kluven på ett nästan schizofrent sätt. Höstdagjämning. Fördelningen mellan ljus och mörker är i balans och helt lika för alla på hela jorden. Jämvikt. Förutsägbart.

Världsläget, så extremt annorlunda. Vi tycks inte längre kunna lita på att något är säkert, pålitligt eller förutsägbart. Vad gäller kärnvapen så har alla de olika avtal som skulle förhindra spridning, testning och upprustning, begränsa arsenaler och på sikt leda till att kärnvapnen avvecklas, antingen aldrig skrivits på av kärnvapenmakerna, löpt ut, sagts upp eller pausats.

Doktriner har allt kortare livslängd och ändras, så att de upphöjer kärnvapnens roll och sänker tröskeln för användning. Alla kärnvapenmakter moderniserar och utökar sina arsenaler. Sverige har helt övergett sin tidigare roll som ett land som pålitligt och tydligt på alla arenor arbetar för kärnvapenedrustning. Vi har nu med ett avtal (DCA) som ger USA tillgång till 17 baser i Sverige utan skrivna förbehåll mot kärnvapenplacering.

Myter och språkbruk ger en förrädisk bild av att moderna kärnvapen skulle vara små, precisa och användbara. Kunskapen om vad de är och gör är så skrämmande låg att hårresande felaktiga påståenden, som att Sverige har beredskap att hantera effekterna av en kärnvapenattack, kan komma från ansvariga som verkligen borde veta bättre.

Ja det stämmer i alla fall att vi bor på den del av jorden där varje dag nu blir mörkare. Att vi i Svenska Läkare mot Kärnvapen finns och ständigt bemöter, berättar sanningen, utbildar och debatterar är oerhört betydelsefullt. Vår trovärdiga röst är extremt viktig. Som ni vet har ju regeringen dragit bort hela vårt stöd, men tack vare att ni medlemmar och givare finns så kan vi enträget fortsätta.

Som ni vet har ju regeringen dragit bort hela vårt stöd, men tack vare att ni medlemmar och givare finns så kan vi enträget fortsätta.

Det är ju också skördetid och det verkar som att det vi tillsammans sått, odlat, gödslat och trimmat med alla samtal, artiklar, insändare, möten, seminarier, konferenser och alla små och stora ekomiska bidrag ni ger faktiskt bär frukt. Vi har ju under de senaste månaderna fått bra genomslag i medierna. Riksdagsledamöter har haft nytta av våra kunskapsunderlag och hänvisat till oss. Vi verkar finnas i medvetandet på Sveriges Radio och vi blev mycket angenämt

överraskade när SVT spelade in vårt seminarium den 23 augusti (se sida 13).

Det nu inledda verksamhetsåret med massor att göra och halverade intäkter innebär milt uttryckt stora utmaningar. Men nu kör vi! Höstsådd och kanske kompostering av en del gammalt material. Men vi behöver verkligen fortsatt, och helst ökat, stöd från er alla. Det vore oerhört bra om du kan värva bara ett par unga kollegor. Medlemskap i julklapp kanske? Och nya grödor - alltså dina inspel om hur vi förnyar och förnygrar oss. För det kommer en ny vår! ■

72 minuter till apokalypsen

Titel: Kärnvapenkrig - ett scenario
Författare: Annie Jacobsen
Utgivningsår: 2024
Översättning: Daniel Helsing

Av David Victorin

Den amerikanska journalisten Annie Jacobsen har utforskat teknologier, säkerhetssystem, planerna och riskerna för hur ett kärnvapenkrig skulle kunna bryta ut. I sin nya bok "Kärnvapenkrig - ett scenario" skildrar hon det potentiella händelseförlopp som inga världsledare vill tala öppet om – men som när som helst kan bli verklighet.

Boken beskriver ett hypotetiskt scenario där Nordkorea avfyrar ett kärnvapen mot Washington, D.C och USA svarar genom att avfyras 50 interkontinentala ballistiska kärnvapenmissiler (Minuteman) mot Nordkorea. Då Minutemans räckvidd inte klarar att nå runt Ryssland, behöver de gå över ryskt luftrum, något som är en central pusselbit i boken. USA:s president får inte tag på den ryska presidenten men det ryska varningssystemet (Tundra) signalerar och överskattar storleken på den förmodade attacken. Rysslands president beordrar en fullskalig kärnvapenattack mot USA och ett globalt kärnvapenkrig är ett faktum.

” När det första kärnvapnet är avfyrat är varje steg på vägen en logisk och förutbestämd följd av tidigare händelser.

Scenariot bygger på kända fakta om världens kärnvapenarsenaler, system och doktriner.

Minut för minut beskriver Annie Jacobsen vägen till apokalypsen. När det första kärnvapnet är avfyrat är varje steg på vägen en logisk och förutbestämd följd av tidigare händelser. Det blir tydligt hur oerhört fort det kan eskalera och att det ofta är lättare att fortsätta i förutbestämda planer och doktriner än att stanna upp. Det

är underligt att tänka på att scenariot i boken, som leder till ett globalt kärnvapenkrig och förintar stora delar av världen, utspelar sig under endast 72 minuter. Det är betydligt kortare tid än det tar att läsa boken, i alla fall för undertecknad.

När system signalerar om att en attack är på väg, har en ledare minuter på sig att besluta om en motattack. På den tiden ska massvis med information processas från olika militärer och rådgivare, för att försöka

komma fram till om det de facto handlar om inkommande kärnvapen. Jacobsen skriver om hur sovjetiska spioner under Kalla kriget fanns i närheten av amerikanska silos för att med egna

ögon se om en missil avfyrades för att då hinna rapportera hem till Kreml.

Författaren berättar om tidigare högt uppsatta personer som John H Rubel, USA:s biträdande direktör för forskning och teknik inom försvarsområdet under Kennedy-administrationen. Han beskriver ett topphemligt möte i december 1960 på högkvarteret för det strategiska flygkommandot. Där presenterades en plan på ett anfall mot Kina och Ryssland som beräknades leda till 600 miljoner dödsoffer, 20 procent av jordens dåvarande befolkning. När han närmade sig slutet av sitt liv fick han ett behov av att berätta om hur diskussionerna fortgick i det rummet innan besluten fattades. Han drog då paralleller till Nazitysklands systematiska utrotning av judar.

↑ John H Rubel, USA:s biträdande direktör för forskning och teknik inom försvarsområdet under Kennedy-administrationen.

”Det kändes som om jag bevittnade en liknande nedstigning i mörkrets djupa hjärta, en skymningsvärld som styrs av ett disciplinerat, noggrant och energilöst grupptänkande med målet att utplåna hälften av de människor som lever på nästan en tredjedel av jordens yta.”

Många högt uppsatta politiker och beslutsfattare i USA verkar, utifrån boken,

ha uppfattningen att landet har ett effektivt missilförsvar mot en kärnvapenattack. I kontrollerade försök lyckas det dock endast i cirka hälften av fallen. Det blir uppenbart att detta system inte är något att falla tillbaka på som skydd mot en storskalig attack. Chris Fugate, tidigare chef för FEMA, den federala byrån för hantering av nödsituationer, säger i en intervju med Jacobsen: ”Man måste komma över det faktum att man efter en kärnvapenattack inte kan göra någonting för de flesta människor”. FEMA:s slogan är ”Gå in, håll dig inne, håll dig uppdaterad” vilket indirekt betyder att ingen kommer och räddar dig, du får klara dig själv.

Kärnvapenstaterna ger ofta sken av att systemet med avskräckning är robust och ger stabilitet, men boken visar tydligt hur bräcklig kärnvapenavskräckningen är. Systemet bygger på en föreställning om att ingen någonsin kommer avfyras ett kärnvapen. Samtidigt är apokalypsen endast 72 minuter bort. ■

FOTO: HILARY JONES

Annie Jacobsen

Annie Jacobsen (f. 1967) är en amerikansk grävande journalist som skriver om krig, vapen, säkerhet och hemligheter. Jacobsen är mest känd som författare till 2011 års faktiliterära bok "Area 51: An Uncensored History of America's Top Secret Military Base". En annan av hennes böcker "The Pentagon's Brain: An Uncensored History of DARPA, America's Top Secret Military Research Agency" utsågs av The Washington Post och The Boston Globe som en av de bästa faktaböckerna 2015 och nominerades till Pulitzerpriset i historia. Jacobsen har också skrivit för TV. Den senaste boken "Kärnvapenkrig - ett scenario" som utkom 2024 håller nu på att skrivas om för film.

20% rabatt för medlemmar

Med rabattkoden **fred2024** får du 20% rabatt på boken "Kärnvapenkrig - ett scenario" av Annie Jacobsen på förlaget **fritanke.se** till och med den 31 oktober 2024.

Ökad risk för kärnvapenspridning med AUKUS

Av Tim Wright
Översättning: Elin Liss

Ar 2021 ingick Australien ett säkerhets-samarbete med USA och Storbritannien vilket innebär att Australien ska få tillgång till kärnkraftsdrivna ubåtar. Men vad har det med kärnvapen att göra? Tim Wright från ICAN förklarar.

Inom ramen för "partnerskapet för säkerhet" AUKUS, vilket presenterades första gången 2021, hoppas Australien kunna skaffa minst åtta kärnkraftsdrivna ubåtar med hjälp av partnerskapets allierade, kärnvapenstaterna USA och Storbritannien.

Även om ubåtarna "enbart" skulle vara beväpnade med konventionella vapen, inte kärnvapen, skulle de drivas av höganrikat uran (Highly enriched uranium, HEU). Om planen förverkligas skulle det vara första gången som en kärnvapenstat (USA) överför höganrikat uran till en icke-kärnvapenstat (Australien). Detta genom att utnyttja ett kryphål i IAEA:s kontrollsystem.

ICAN har kritiserat hela partnerskapet då det ökar risken för kärnvapenspridning och förvärrar spänningarna mellan kärnvapenstaterna. AUKUS ses allmänt som en offensiv allians mot Kina.

Vid icke-spridningsavtalets (NPT) möte i Genève i juli i år uttryckte ICAN och fler än hundra andra civilsamhällsorganisationer sin oro över AUKUS i ett uttalande och konstaterade att bränslet till de föreslagna ubåtarna skulle vara av vapenkvalitet och att det använda bränslet kan användas för vapenändamål.

"Även om det inte skulle vara en enkel process att ta bort höganrikat uran från en ubåt, kan möjligheten att avlägsna sådant material för vapenändamål inte uteslutas", sade organisationerna i uttalandet. "Meningsfulla skyddsåtgärder är extremt begränsade när materialet finns på en dold plattform som kan försvinna sex månader åt gången."

De varnade för att AUKUS kan förvärra regionala spänningar, driva på kapprustningen,

↑ Tim Wright är koordinator för FN:s kärnvapenförbud på International Campaign to Abolish Nuclear Weapons (ICAN).

” ICAN har kritiserat hela partnerskapet då det ökar risken för kärnvapenspridning och förvärrar spänningarna mellan kärnvapenstaterna.

öka risken för krig i Asien och Stillahavsområdet (särskilt mellan Kina och USA) och öka risken för kärnvapenskalering i en sådan konflikt.

Det finns för närvarande bara sex länder i världen som har kärnkraftsdrivna ubåtar, och alla dessa länder har kärnvapen: USA, Ryssland, Storbritannien, Frankrike, Kina och Indien. Många länder i Sydostasien och Stillahavsområdet är oroade över en ytterligare "kärnvapenisering" av regionen och konsekvenserna för dess säkerhet och stabilitet. Med anledning av den långa historia av kärnvapenprovsprängningar som utländska stater har genomfört i Stillahavsområdet finns det ett djupt motstånd mot kärnvapen.

Trots grannländernas invändningar och Kinas högljudda motstånd verkar Australien vara fast beslutet att gå vidare med AUKUS-planen. Landet räknar med att de första ubåtarna av typen SSN-AUKUS kommer att vara klara för tjänstgöring i början av 2040-talet.

Det är dock fortfarande mycket tveksamt om

← AUKUS är namnet för ett militärt samarbete mellan Australien, Storbritannien och USA som tillkännagavs i september 2021.

de någonsin kommer att byggas med tanke på de enorma kostnaderna, de betydande tekniska utmaningarna (Australien har ingen inhemsk kärnkraftsindustri), den politiska osäkerheten, den tveksamma militära nyttan och det starka motståndet från allmänheten och regionen.

I avvaktan på att den nya ubåtsklassen byggs, planerar Australien att förvärva flera begagnade kärnkraftsdrivna ubåtar av Virginia-klass från USA. För att underlätta detta har Australien redan utlovat miljarder dollar till den amerikanska ubåtsindustrin, vilket potentiellt kan möjliggöra en vidareutveckling av USA:s kärnvapenkapacitet. Man räknar också med att amerikanska och brittiska kärnvapenbestyckade ubåtar oftare kommer att lägga till vid australiensiska hamnar.

Australien hävdar att AUKUS är förenligt med landets internationella rättsliga förpliktelser, bland annat icke-spridningsavtalet och 1985 års avtal om en kärnvapenfri zon i södra Stilla havet. Kritikerna anser dock att de planerade aktiviteterna strider, om än inte bokstavligen, mot andan i dessa fördrag.

Vidare menar ICAN Australien att AUKUS gör det ännu viktigare för Australien att ansluta till FN:s konvention om förbud mot kärnvapen från 2017 (TPNW), då det skulle förstärka Australiens skyldigheter och stärka regimen för icke-spridning och nedrustning av kärnvapen.

Australiens premiärminister Anthony Albanese var en gång i tiden en stark anhängare av TPNW men har inte sagt mycket om det sedan hans Labourparti vann regeringsmakten 2022. Utan tvekan har AUKUS, som tillkännagavs mindre än ett år före valet av hans föregångare från den andra sidan av politiken, komplicerat saker och ting. Den australiensiska regeringen under Albaneses ledning har dock observerat TPNW:s statspartsmöten och förklarat att den "systematiskt och metodiskt överväger TPNW som en del av vår ambitiösa agenda för att främja icke-spridning och nedrustning av kärnvapen".

Men många har förstäligt nog ifrågasatt om detta verkligen är seriösa överväganden. ■

↑ Naomi Zoka avger ICAN-uttalande under NPT PrepCom. Foto: ICAN - Seth Shelden.

Resultatlöst förberedande möte för icke-spridningsavtalet

I slutet av juli hölls det förberedande mötet inom icke-spridningsavtalet (NPT) vid FN i Genève. Det två veckor långa mötet avslutades för andra året i rad utan överenskommelser.

Kärnvapenstaterna inom NPT - Kina, Frankrike, Ryssland, Storbritannien och USA - deltar aktivt i en ny kapprustning, vilket är ett tydligt brott mot artikel 6 i fördraget. Enligt denna artikel är de skyldiga att i god anda fortsätta förhandlingarna om kärnvapen-nedrustning.

Under hela mötet ignorerade de fem kärnvapenstaterna och deras allierade sina bidrag till den nuvarande kapprustningen och den ökade risken för kärnvapenkrig. De ägnade sig i stället åt undanflykter och fingerpekande. Frågan om delning av kärnvapen togs ofta upp av både stater och civilsamhället, med starka uppmaningar till USA och Ryssland att dra tillbaka sina kärnvapen från icke-kärnvapenstater och att upphöra med att utbilda militär personal från dessa stater i att använda dem.

Läkare mot Kärnvapen hade tyvärr inte möjlighet att delta under mötet men ICAN var på plats med partners från olika delar av världen. ■

Pakistans kärnvapen

Av Elin Liss

Detta är del två i vår serie om kärnvapenstaternas arsenaler och vad som skulle hända ifall någon av dem attackerades med kärnvapen. I förra numret gick vi igenom Ryssland, i detta nummer ligger fokus på Pakistan.

Pakistans arsenal

Pakistan beräknas ha 170 kärnvapen (2023). Detta är dock osäkra siffror då varken Pakistan eller andra länder publicerar mycket information om deras arsenal. Den pakistanska regeringen har aldrig offentligt redovisat storleken på sin arsenal och kommenterar vanligtvis inte sin kärnvapendoktrin.

Kärnvapnen kan avfyra från land och flygplan, men man håller även på att utveckla förmågan att avfyra kärnvapen från ubåtar. När missilen Babur-3 som kan avfyra från ubåtar är i drift, kommer Pakistan ha en triad av kärnvapenplattformar; på marken, i luften och till sjöss, något den pakistanska regeringen motiverar med behovet av att matcha Indiens kapacitet.

Alla Pakistans avfyrningssystem tros vara så kallade "dual-capable", alltså att de kan användas för såväl konventionella vapen som för kärnvapen. Det innebär att det är svårt att skilja vilka militärbaser som är avsedda för konventionella syften och de som är avsedda att användas för kärnvapen, eller både och. Expertanalyser av satellitbilder tyder dock på att Pakistan har minst fem missilbaser som kan spela en roll för kärnvapen.

Pakistan fortsätter att gradvis utöka sin kärnvapenarsenal med fler stridsspetsar, fler avfyrningssystem och en växande industri för produktion av klyvbart material, vilket innebär att kärnvapenarsenalen har potentialen att växa.

Federation of American Scientists uppskattar att landets lager potentiellt kan öka till cirka 200 stridsspetsar i slutet av 2020-talet, med nuvarande tillväxttakt. Men om inte Indien avsevärt utökar sin arsenal eller ytterligare bygger upp sina konventionella styrkor, menar de att det är rimligt att förvänta sig att Pakistans kärnvapenarsenal inte kommer att fortsätta att växa på obestämd tid utan kan börja plana ut när dess nuvarande vapenprogram slutförs.

Kärnvapendoktrin

Pakistans kärnvapendoktrin syftar främst till att avskräcka Indien. Uppfattningen är att dess kärnvapen sedan mitten av 1980-talet har hindrat Indien från att attackera landet vilket har stärkt kärnvapens status i säkerhetspolitiken. Pakistans hållning grundar sig i en "credible minimum deterrence" eller "trovärdig minimiavskräckning", som syftar till en defensiv och begränsad kärnvapenpolitik. Pakistans kärnvapen kan nå hela den indiska landmassan och dess yttre territorier.

Ett orosmoln är att Pakistan lägger stor vikt på taktiska kärnvapen, alltså kärnvapen med kortare räckvidd. Dessa är "mindre" och syftar till att användas på slagfältet vilket innebär att tröskeln för användning är lägre, även vid en konventionell konfrontation. Fokuset på taktiska kärnvapen är ett svar på en uppfattad indisk "Cold Start-doktrin", där tanken är att Indien skulle kunna genomföra ett storskaligt konventionellt anfall eller intrång på pakistanskt territorium utan att utlösa en pakistansk vedergällning med kärnvapen.

Kärnvapenpolitiken och det operativa beslutsfattandet i Pakistan sköts av National Command Authority (NCA) vilket är den nationella befälsmyndigheten som leds av premiärministern och omfattar både högt uppsatta militära och civila

”
Ett orosmoln är att Pakistan lägger stor vikt på taktiska kärnvapen.

↑ Utvecklingen av kortdistansmissiler som Hatf-IX Nasr är oroväckande då taktiska kärnvapen av denna typ antas vara menade att sättas in även vid en konventionell konfrontation, vilket sänker tröskeln för användning.

tjänstepersoner. År 2019, efter att fientligheter uppstått mellan Indien och Pakistan, hölls ett möte inom NCA. En högt uppsatt pakistansk tjänsteperson gjorde ett uttalande efteråt som kan tolkas som ett kärnvapenhot: "Jag hoppas att ni vet vad [National Command Authority] betyder och vad den utgör. Jag sa att vi kommer att överraska dig. Vänta på den överraskningen... Ni har valt krigets väg utan att känna till konsekvenserna för freden och säkerheten i regionen."

Sedan 1988 har Indien och Pakistan årligen utbytt en lista över sina kärntekniska anläggningar, och det finns en militär "hotline" på hög nivå mellan de två länderna. Trots detta finns en oro över att mekanismerna för transparens och krishantering inte är tillräckligt robusta. Den 9 mars 2022 avfyra Indien av misstag en kryssningsmissil som gick över och kraschade på pakistanskt territorium utanför Mian Channu, provinshuvudstad i Punjab. Vid händelsen användes inte hotlinen och Pakistan satte, enligt indiska nyhetskällor, baser vid fronten och attackflyg på högsta beredskap, innan de återkallade statusen den 14 mars.

Humanitära konsekvenser

Enligt ICAN:s rapport "No place to hide: Nuclear weapons and the collapse of health care systems" (2022) skulle ett medelstort kärnvapen (100 kiloton) som detoneras över Islamabad få katastrofala effekter för stadens 1,1 miljoner invånare (2020). Uppskattningsvis skulle mer än 126 000 människor dö omedelbart och ytterligare cirka 265 000 skadas. Det innebär att en av

tre skulle skadas eller dödas. Minst fyra sjukhus skulle slås ut och varje överlevande läkare skulle tvingas ansvara för att behandla 366 personer samtidigt. Pakistan Institute of Medical Sciences i Islamabad har ett brännskadecenter som skulle ligga utanför det uppskattade räckvidden för en attack. Brännskadecentret har 20 vårdplatser, långt ifrån tillräckligt för att ta hand om kanske hundratals brännskadeoffer.

Kostnad

Enligt uppskattningar i ICAN:s rapport "Surge: 2023 Global Nuclear Weapons Spending", spenderade Pakistan 1 miljard dollar på sina kärnvapen år 2023, en ökning med 12,5 procent i jämförelse med föregående år. Det är 1924 dollar varje minut. Uppskattningsvis lägger Pakistan cirka 10% av sina totala militära utgifter på sin kärnvapenarsenal. ■

Referenser

Federation of American Scientists
Nuclear Notebook Pakistan nuclear weapons, 2023
Hans M. Kristensen, Matt Korda and Eliana Johns
<https://fas.org/initiative/fas-nuclear-notebook/>

ICAN
Surge: 2023 Global Nuclear Weapons Spending
https://www.icanw.org/surge_2023_global_nuclear_weapons_spending

ICAN
No place to hide: nuclear weapons and the collapse of health care systems 2022
https://www.icanw.org/report_no_place_to_hide_nuclear_weapons_and_the_collapse_of_health_care_systems

Kommentar från redaktionen

På grund av ett produktionsfel publicerades endast halva artikeln i förra numret. Redaktionen ber om ursäkt för detta och publicerar nu artikeln i sin helhet.

Danmark og Atomvåben under Den Kolde Krig

Av Povl Revsbech

En grønlander med sin hundeslæde ser på radarerne på Thule Air Base i Nordgrønland 1966.

Danmark kom sammen med Norge med som fuldgyltige medlemmer ved oprettelsen af NATO i 1949. Efter få år kom spørgsmålet om placering af amerikanske atomvåben på dansk grund op. Statsminister H. C. Hansen (tiltrådt 1955) var modstander af dette ønske fra USA's side, dels af hensyn til folkestemningen, som var klart imod, dels for ikke at provokere USSR unødvendigt. I dec. 1957 meddelte H. C. Hansen på NATO-topmøde, at Danmark ville modtage Nike- og Honest John-raketbatterier, men uden atomvåben ammunition. Også spørgsmålet om amerikanske tropper på dansk jord blev diskuteret i 1950'erne, men igen blev det til et nej tak.

I 1979 vedtog NATO den såkaldte dobbeltbeslutning, rettet mod hovedmodstanderen USSR og Warszawa-pagten. Man informerede om, at NATO ville opstille 572 nyudviklede missiler i Vesttyskland og andre NATO-lande som modsvar til USSR's SS-20 missiler, som var mobile og lettere at skjule. Til gengæld ville man fjerne 1.000 ældre og kortrækkende missiler. Hvis USSR til gengæld ville fjerne sine raketter fra Polen og de andre østeuropæiske lande, ville NATO ikke opstille de nævnte raketter. Beslutningen skulle først vedtages i de enkelte medlemslande. I Danmark var den socialdemokratiske regering imod og ønskede beslutningen udsat, men valgte til sidst at stemme for i NATO. I 1982 skiftede regeringsmagten til de borgerlige partier med den konservative Poul Schlüter i spidsen. Året efter skulle Folketinget debattere det danske økonomiske bidrag til opstillingen af Pershing 2 og Tomahawk raketterne. Her viste der sig et flertal i Folketinget,

”1988 pålagde det sikkerhedspoliske flertal regeringen, at den skulle spørge kaptajnerne på amerikanske krigsskibe, der anløb dansk havn: ”Medbringer Deres skib atomvåben – Ja eller Nej?”

der ønskede at bidraget skulle stilles i bero i protest mod, at nedrustningsforhandlingerne var kørt fast. Schlüter ønskede at fortsætte sin økonomiske politik og valgte derfor at leve med det alternative sikkerhedspolitiske flertal. Frem til april 1988 blev det til i alt 22 dagsordener som regeringen tog til efterretning. Udenrigsminister Uffe Ellemann måtte mod sin vilje tage til NATO-topmøder og meddele, at Danmark stemte imod og bede om en fodnote i beslutningsreferatet. Han var overbevist om, at dette skadede Danmarks omdømme i NATO. Senere forskning af åbne amerikanske udenrigspolitiske kilder har ikke kunnet bekræfte dette.

I 1988 pålagde det sikkerhedspoliske flertal regeringen, at den skulle spørge kaptajnerne på amerikanske krigsskibe, der anløb dansk havn: ”Medbringer Deres skib atomvåben – Ja eller Nej?”. Amerikanerne havde en fast politik om, hverken af be- eller afkræfte sådanne spørgsmål. Regeringen nægtede at medvirke hertil. Herefter blev der udskrevet nyvalg til Folketinget. Den

borgerlige regering fortsatte, mens det sikkerhedspolitiske flertal forsvandt efter at partiet Radikale Venstre indgik i regeringen. Hermed sluttede fodnoteperioden.

Herefter var der ro om NATO og Sikkerhedspolitikken. Efter USSR's opløsning i 1991 har skiftende danske regeringer satset på NPT-traktaten med de 5-årige gennemsynskonferencer og har ikke været villig til at tage eller indgå i et initiativ i FN-regi m.h.p. at sætte skub i nedrustningen af atomvåben.

Atomvåben i Grønland

Danmark og USA indgik i 1951 en baseaftale, som tillod amerikanerne at oprette flybaser på Grønland. Der blev oprettet en større én i Thule i Nordvestgrønland. I 1957 spurgte den amerikanske regering i al hemmelighed den danske regering, hvad man ville sige til, hvis USA fandt behov for deponering af atomvåben i Grønland. Statsminister H. C. Hansen svarede tilbage, at dette kunne og ville den danske regering ikke modsætte sig. Svarbrevet blev offentliggjort i 1995. At amerikanerne medbragte atomvåben blev evident, da et B-52 bombe-fly styrtede ned på isen ud for Thule Air Base i januar 1968. Det medbragte 4 brintbomber. Kun de 3 kunne der efterfølgende redegøres for.

Umiddelbart efter flystyrtet blev der igangsat et oprydningssarbejde på isen. De 3 brintbomber blev smadret og gav anledning til ”Dirty Bombs” med spredning af Pu239 og U235 på havisen. I alt 2.100 m³ af forurenede vand blev opsamlet i tanke og senere sejlet til USA. År senere klagede de danske arbejdere på Thule-basen over dårligt helbred og mange kræftdødsfald. En undersøgelse i 1987 fra Dansk Institut for Klinisk Epidemiologi konkluderede, at kræftdødsfaldene var ca. 40% højere blandt de ca. 1.500 arbejdere, der havde arbejdet med oprydningen sammenlignet med ansatte før og efter ulykken. Institut for Cancer Epidemiologi fandt en lignende forhøjelse, men kunne ikke konkludere, at det skyldes stråling. Andre sandsynlige årsager er alkoholmisbrug og heftig tobaksrygning. I 1995 blev 1.700 Thule-arbejdere tildelt en erstatning pr. kulance på 50.000 kr. hver. ■

Kilder

Danmark i Den Kolde Krig, de afgørende beslutninger. Af Ole Retsbo. DR's forlag, 2008.

Wikipedia.com: 1968 Thule Air Base B52 crash. Updated 2024.1:

MINDEORD

Mindeord om Niels Dahm

7/9 1929 – 8/6 2024

Niels, der blev 94-årig, var i mange år et trofast og skattet medlem af DLMK. Han varetog bl.a. kassererjobbet i en årrække. Han deltog altid i vore landsmøder i Kbh. Han deltog også i enkelte internationale konferencer, bl.a. om forbuddet mod antipersonelminer i Ottawa i 1998, selv om engelsk ikke var hans stærke side. Han var meget inde i sagerne og var gennem alle årene stærkt foruroliget over truslen fra kernevåbnene, som han fandt ubærlig for kommende slægter. Niels var i mange år praktiserende læge i Sønderborg.

Efter pensioneringen flyttede Kirsten og Niels til Avernakø i det sydfynske øhav, hvor de havde købt et helårshus på Hovedgaden en del år før. Her hjalp han til som en værdsat læge for turister og fastboende. Han spillede også gerne amatørmusik på et blæseinstrument, blandt andet for Dronning Margrethe og Prins Henrik, da de besøgte Avernakø for en del år siden.

Vi vil savne ham. Æret være hans minde. ■

Povl Revsbech og Klaus Arnung

Kazakstan – kärnvapenlandet som fick nog

Av Gunnar Westberg

Kazakstan är ett mycket stort land, ungefär sex gånger Sverige och består till stor del av stäpp. Befolkningen var för 70 år sedan till stor del boskapsskötare utan politisk röst. Befolkningstätheten var låg. Landet ligger långt borta från makten i Moskva. Kazakstan var därför ett lämpligt område när Sovjetunionen 1949 började utveckla och testa kärnvapen.

I Kazakstan byggdes Polygon, ett centrum för den sovjetiska kärnvapenutvecklingen. Det var bråttom. Man låg alltid några få år efter USA i utvecklingen. Kunde man lita på att de kärnvapen man utvecklade fungerade? Bomber, större och mindre, sprängdes i atmosfären, i Kazakstan totalt 116 laddningar 1949-1963. Befolkningen på stäppen utsattes för direkt strålning från bomberna, men framför allt för radioaktivt nedfall.

I Kazakstan blev ett mycket stort område kontaminerat med radioaktivitet. Cancerfrekvensen ökade och förblev höjd under många år.

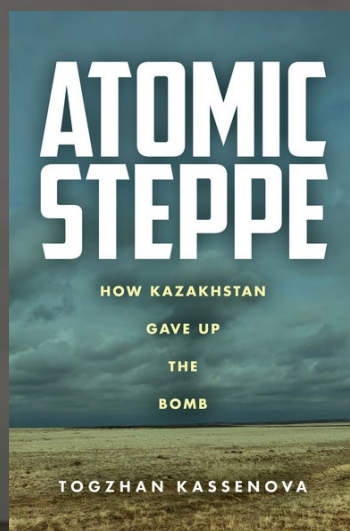
Ingen information om farorna gavs till den utsatta befolkningen. Missbildningar av olika typ konstaterades ofta på nyfödda, både får och människor. Radioaktivt nedfall från kärnvapentesterna drabbade hela världen. Ett uppvaknande kom och kärnvapenstaterna tvingades genom det partiella provstoppsavtalet 1963 upphöra med de atmosfäriska proven, till en stor del en följd av amerikanska mödrars protester.

Kärnvapentesterna fortsatte därefter under jord. I Kazakstan blev det 340 tester och det sista gjordes i Kazakstan 1989. De underjordiska proven kontaminerade också marken och ofta vattnet. Många tester resulterade i stora

gropar i marken, där radioaktivitet läckte ut. Detta testområde är i sin helhet tillgängligt för vetenskapliga undersökningar.

År 1989 föll Sovjetunionen samman med kärnvapen kvar i Ukraina, Belarus och Kazakstan. I Kazakstan fanns sedan flera år en stark opinion mot kärnvapen. Där fanns ett samarbete med befolkningen i av kärnvapentester förenade områden i USA, genom gruppen Nevada - Semipalatinsk. Regeringen i Kazakstan var däremot inte omedelbart och utan villkor villig att ge upp "sina" kärnvapen. Först efter ett omfattande diplomatiskt och politiskt arbete, och mot en betydande ekonomisk ersättning från USA, kunde kärnvapnen överföras till Ryssland och de tre kärnvapenbefriade länderna kunde skriva under Icke-spridningsavtalet, NPT.

Kazakstan valde också att bli medlem i den centralasiatiska kärnvapenfria zonen, som bildades 2006, trots motstånd från bland annat USA och Storbritannien. USA var även emot möjligheten att Iran skulle kunna bli medlem i zonen, och har fortfarande inte ratificerat avtalet. Under senare år har Kazakstan engagerat sig för allmän kärnvapenedrustning. ■

↑ Förloppet, från det att hela kärnvapenprojektet byggdes upp och dess följder för befolkningen, skildras i den detaljrika och väldokumenterade boken 'Atomic Steppe' av Togzhan Kassenova.

Varför så många kärnvapentester ?

Varför gjordes 2100 tester av kärnvapen i världen och vilka blev konsekvenserna för människor och miljö? Läs mer om provsprängningar på vår sida Lär om Kärnvapen.

<https://laromkarnvapen.se/konsekvenser/provsprangningar>

PANELISTER FRÅN VÄNSTER:

Josefin Lind, generalsekreterare Svenska Läkare mot Kärnvapen

Tytti Erästö, senior forskare vid SIPRI:s program för massförstörelsevapen

Joakim Paasikivi, överstelöjtnant och tidigare lärare i militär strategi vid Försvarshögskolan Stockholm

Tormod Heier, professor militär strategi och operationer, Försvarshögskolan Oslo

Lisa Röstlund (moderator), journalist

Seminarium: Är kärnvapenkrig oundvikligt? Avskräckning, avspänning och vägar framåt

Vi lever i en tid med högre risk för kärnvapenkrig än på mycket länge. Globala spänningar och konflikter ökar. Putin har öppet hotat med kärnvapen samtidigt som alla kärnvapenstater moderniserar sina arsenaler och ger kärnvapen en mer central roll i sin säkerhetspolitik. Bilateral avtal lämnas och hörnstenen i nedrustningsregimen, icke-spridningsavtalet, levererar inte resultat. Samtidigt var det just under höjden av kalla kriget som USA och Sovjet började förhandla om nedrustning. Hur når vi dit igen?

Detta diskuterade vi under ett samtal den 23/8 på ABF i Stockholm. Svenska Läkare mot Kärnvapens ordförande Vendela Englund Burnett inledde seminariet med att beskriva kärnvapens medicinska och klimatmässiga konsekvenser. Seminariet hade cirka 50 åhörare och det spelades in av SVT Forum. Det finns nu att se på SVT Play via vår hemsida: <https://slmk.org/nyheter/se-i-efterhand-arkarnvapenkrig-oundvikligt>

Tredje statspartsmötet i New York mars 2025

I början av mars 2025 äger det tredje statspartsmötet för FN:s konvention om förbud mot kärnvapen rum på FN i New York. Kazakstan står värd för mötet. Sverige bojkottade det andra statspartsmötet i november 2023 men vi hoppas att den nya utrikesministern tänker om och att Sverige närvarar denna gång. På mötet kommer flera viktiga frågor att diskuteras, exempelvis hur rutinerna och strukturen kring stöd till offer och miljöåterställning har utvecklats och hur begreppet avskräckning ska demonteras, något som Österrike sedan i november leder en arbetsgrupp om.

Maria Malmer Stenergard ny utrikesminister

När statsminister Ulf Kristersson den 10/9 presenterade regeringsförklaringen presenterade han även Sveriges nya utrikesminister. Maria Malmer Stenergard (M) tar över från Tobias Billström (M) som hoppade av sitt uppdrag dagarna innan. Malmer Stenergard går från sin post som migrationsminister och har ingen bakgrund i utrikespolitik. Vi kommer sedan vanligt be utrikesministern om ett möte för att presentera oss och vårt arbete och inte minst vikten av att hon blir en aktiv utrikesminister för nedrustning i dessa allvarliga tider.

Om rädsla och risk för kärnvapenkrig då och nu

Av Gunnar Westberg

Under en period från 1983 och tjugo år framåt besökte delegationer från Internationella Läkare mot Kärnvapen, IPPNW, Sovjetunionen många gånger. Svenska Läkare mot Kärnvapen arrangerade de flesta av dessa möten i samarbete med den sovjetiska motsvarigheten och jag deltog i flertalet av dem.

Vid majoriteten av dessa besök träffade vi högt uppsatta militära och politiska tjänstemän. De klargjorde för oss att de inte bara fruktade, utan även förväntade sig en stor amerikansk kärnvapenattack och hänvisade ofta till Reagans tal om "ondskans imperium" som måste krossas.

I boken "Domedagsmaskinen" beskriver den amerikanske krigsanalytikern Daniel Ellsberg att förutom ett planerat anfall, var en attack med kärnvapen av misstag en påtaglig risk. Ellsberg berättar om hur lokala befälhavare på amerikanska baser i Stilla havet hade förmåga och befogenhet att använda kärnvapen mot Kina, om de uppfattade att de var under attack och inte kunde komma i kontakt med högkvarteret, vilket inte var ovanligt.

Både sovjetiska och amerikanska ubåtsbefälhavare hade tillgång till koderna för avfyran av de kärnvapen som fanns ombord. En befälhavare för en rysk atomubåt i Arktis, som vi träffade två gånger i början av 1990-talet, berättade hur krävande det var att arbeta kontinuerligt i undervattenssläge i upp till sex veckor i sträck. Ofta förekom skenattacker från amerikanska ubåtar, som i hög fart kom rakt mot den ryska ubåten och ändrade kurs i sista minuten. "Jag levde ibland på vodka och kaffe. Jag var ofta så trött att jag inte kunde skilja på röda och gröna ljus på displayen. Och kom ihåg, jag kunde avfyra missilerna, jag hade koderna". Från andra källor har jag fått veta att ryska attackubåtar lekte liknande katt-och-rätta-lekar med amerikanska ubåtar.

Man känner till flera fall där ett kärnvapenkrig nätt och jämnt undvikits. Mest känt är fallet med Stanislav Petrov, en rysk officer med ansvar för att varna för kärnvapenmissiler som närmade sig Sovjetunionen. Hans modiga beslut att invänta sig Sovjetunionen. Hans modiga beslut att invänta sig bekräftelse på ett anfall, istället för att rapportera

”Även om risken per år kanske är liten, blir den stor över en längre tid.

omedelbart, kanske räddade världen 1983. Vi vet också hur den sovjetiska informationstjänsten under Nato-övningen "Able Archer" 1983 trodde att övningen var en förklädd kärnvapenattack.

Före toppmötet mellan Reagan och Gorbatsjov i Reykjavik 1986 fanns det således en stark rädsla i Ryssland för en överraskande kärnvapenattack mot landet. I USA och Europa fanns det också rädsla, men enligt min erfarenhet var rädslan inte alls lika stark som i Sovjetunionen. I USA mötte jag i stället ofta en inställning att kärnvapen gav säkerhet och att nedrustning skulle vara farlig.

Idag är situationen en annan. Rädslan inför en överraskande stor kärnvapenattack är enligt opinionsundersökningar inte lika stor som 1985, varken i Ryssland, i USA eller i Natoländerna. Däremot ser man ett ökat hot om en begränsad kärnvapenattack från Ryssland, t.ex. mot ett glesbefolkat område i Ukraina.

I ett längre perspektiv kvarstår dock riskerna för ett större kärnvapenkrig. Även om risken per år kanske är liten, blir den stor över en längre tid. Tillskottet av fler kärnvapenmakter gör kalkylerna svårare. Ett händelseförlopp med ett missförstånd som involverar Nordkorea, som i boken "Kärnvapenkrig. Ett scenario" (Annie Jacobsen, 2024, se sida 4), visar på den ökande osäkerheten.

Just nu när kriget i Ukraina fortsätter, måste ledarna i USA och Ryssland vara mycket försiktiga och försöka undvika missförstånd. Båda sidor måste klargöra att doktrinen om "First use" (första användning) av kärnvapen är oacceptabel. Ryssland anser "First Use" vara berättigat om landets överlevnad är hotad medans USA/Nato inte alls tar avstånd från "First Use" trots den stora överlägsenheten i konventionella vapen.

Ett kärnvapenkrig kan inte vinnas och får aldrig utkämpas, sade Ronald Reagan och Michail Gorbatsjov. Det sade även Vladimir Putin och Joe Biden. Det måste vi ständigt påminna om. ■

Gåvor räddade verksamheten 2024

Under året har föreningen tacksamt tagit emot **två stora gåvor på 100 000 kronor vardera** av två generösa medlemmar. Samtidigt har fler än **850 personer gett gåvor** under året vilket tillsammans gjort det möjligt att bedriva vår verksamhet trots det slopade statliga stödet.

Vi ser att ekonomin under kommande år blir ännu tuffare med höjda hyror och ökade omkostnader medan inga former av statligt stöd finns att söka. Alltså är vi just nu helt beroende av dig som medlem och givare för att kunna fortsätta vårt arbete för en kärnvapenfri värld.

Alla gåvor, stora som små, gör skillnad!

Vad kan just du göra?

- Swisha en spontangåva
- Ge en gåva via bankgironummer 901-0901 och märk betalningen med ditt namn.
- Bli månadsgivare via autogiro.
- Ge en högtidsgåva och få ett fint brev att ge bort.
- Testamentera en mindre eller större gåva. På så sätt lever ditt engagemang för en kärnvapenfri värld vidare.
- Har du ett företag? Stöd vårt arbete genom att bli företagsgivare.
- Som privatperson eller fåmansbolag kan du bidra genom att skänka din aktieutdelning skattefritt.
- Genom att spara i Humanfonden kan du bygga upp ett sparkapital samtidigt som du stöttar vår verksamhet.

SWISH:1239010901

Vill du stötta vårt arbete ekonomiskt? Under knappen "Stöd oss" på vår hemsida slmk.org hittar du mer information om hur du går till väga. Du kan också kontakta oss på info@slmk.org eller på 08-400 20 483.

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

giva
SVERIGE

SVENSKA LÄKARE
MOT KÄRNVAPEN

Avsändare:
Svenska Läkare mot Kärnvapen
Norr tullsgatan 45
113 45 Stockholm
Sweden

KALLELSE TILL ÅRSMÖTE

SVENSKA LÄKARE MOT KÄRNVAPEN

Välkommen på föreningens årsmöte den
23 november 2024!

TID: 14.00

PLATS: Norrtullsgatan 45, Stockholm

Möteshandlingar finns tillgängligt på
slmk.org senast 26 oktober.

För frågor, kontakta info@slmk.org
Läs mer på slmk.org

